

Handläggare:
Peter Liljenstolpe, högskoledirektör
Nina Cajhamre, planeringschef

**Regeringen
Utbildningsdepartementet
103 33 STOCKHOLM**

En långsiktig, samordnad och dialogbaserad styrning av högskolan (SOU 2019:6)

Kungl. Musikhögskolan i Stockholm (KMH) har anmodats yttra sig över rubricerat betänkande från Styr- och resursutredningen (Strut).

KMH uppfattar betänkandet generellt som välskrivet och initierat. Kommenterarna nedan följer betänkandets ordningsföljd.

Inledning

KMH stöder ambitionen i betänkandet: Förstärkningen av akademisk frihet och normer som grund för kunskapsutveckling och kvalitetsbedömning, den ökade kopplingen mellan utbildning och forskning, ett aktivt samhällsansvar i form av samverkan och insatser för samhällspåverkan samt en långsiktighet i resursplanering som ger utrymme för flexibilitet och förnyelse ger förutsättningar för en ändamålsenlig styrning.

Kap. 1 Utredningens uppdrag och arbete

KMH vill kommentera en avgränsning utredningen har gjort, men som inte framgår av direktivets avgränsningar: man har valt att inte beakta betydelsen av varierande lokalkostnader i diskussionen om och i förslaget till resurstilldelning. Detta påpekades för utredningen vid dialogmötena, som dock valt att bortse från det faktum att det för lärosäten i storstadsregioner är mycket problematiskt med de höga lokalkostnaderna. Fr.a. i Stockholmsregionen slår detta hårt mot studenternas undervisning. KMH menar att en omfördelning av resurser skulle minska verkningarna av höga hyreskostnader och leda till att studenter i storstadsregioner inte missgynnas i förhållande till studenter i övriga landet.

Kap 5. En långsiktig, sammanhållen och dialogbaserad styrning

För att bidra till ökad långsiktighet i lärosätenas planering föreslås inrättande av fyraåriga högskolepropositioner där både utbildning och forskning innefattas. Vidare föreslås att en oberoende analysfunktion med uppdrag att inkomma med en samlad analys av högskolesektorns utveckling inrättas samt att en dialogbaserad process för lärosätena baserad på regeringens fyraåriga högskolepropositioner utvecklas.

KMH ställer sig bakom idén med fyraåriga högskolepropositioner och en ökad dialog mellan lärosätena och Utbildningsdepartementet som tar sin utgångspunkt i lärosätenas mål och strategier. Detta ger lärosätena bättre förutsättningar att planera och få långsiktighet i sina strategiska beslut och ökar sannolikt möjligheten till profilering. Möjligen kan farhågan resas att den ryckighet som beskrivs i betänkandet avseende de fyraåriga forskningspropositionerna, också sprider sig till utbildningspolitiken.

KMH stöder inte förslaget om inrättandet av en oberoende analysfunktion vid Universitetskanslersämbetet utan ser istället risken för ökad administration med en centralt utformad och detaljerad målstyrning som utformas att passa hela UoH-sektorn. Uppföljningsverktyg och indikatorer som tas fram av en oberoende analysfunktion blir sannolikt inte mindre trubbiga än dagens system. KMH anser att detta förslag snarast skulle motverka utredningens strävan mot profilering av lärosätena och ser också en risk för ökad detaljstyrning utifrån mera kortsiktiga politiska behov. Inte minst det faktum att ”*analysfunktionen ges mandat att själv välja frågeställningar och metoder för sina analyser samt hur de sprids*” riskerar att på sikt markant öka kostnader för de personella resurser som byggs upp vid analysfunktionen samt för tjänstemän som ska hantera insamling och dialog med analysfunktionen vid lärosätena. KMH har emellertid inget att erinra mot att UKÄ även i fortsättningen ges i uppdrag att lämna underlag inför en samlad proposition för högre utbildning och forskning, men menar att omfattningen inte bör överstiga dagens.

KMH vill även peka på att om föreslagna fyraåriga överenskommelser mellan lärosätena och regeringen ska fungera ställer även det ökade krav på såväl lärosätenas som departementets kapacitet om dessa överenskommelser ska bidra till ökad autonomi och profilering. Det bör också framhållas att de lärosäten (enskilda utbildningsanordnare) som idag har fleråriga överenskommelser med regeringen – inte olika de som skisseras i betänkandet – vid utredningens dialogmöten utifrån sina samlade erfarenheter av dialogbaserade överenskommelser har avrått från ett brett införande av sådana.

Utredningen föreslår även att de särskilda åtaganden ett lärosäte gör avseende t.ex. nationellt ansvar för ett visst ämne ska innefattas av den fyraåriga planeringscykeln och ingå i ett lärosätes regleringsbrev för att inför en ny fyraårsperiod omprövas. KMH menar att detta motverkar utredningens syfte till långsiktig och kvalitetsburen utbildnings- och forskningsplanering. Det kan handla om utbildningar av strategisk betydelse men som inte har ett studentunderlag som innebär att utbildningen bär sig med ordinarie resurstilldelningssystem. KMH menar att det tar tid att bygga upp en utbildnings- och forskningsmiljö. Vill man att denna, under redan pressade villkor, sedan ska fungera är det direkt kontraproduktivt att ifrågasätta dess existens vart fjärde år.

Kap. 6 Utbildning och forskning

KMH stöder utredningens ställningstagande i att lärosätena har det grundläggande ansvaret för utbildningsutbudet och förslaget att det i högskoleförfattningarna skrivs in att utbudet ska utformas med hänsyn till kunskapsutvecklingen och svara mot studenternas efterfrågan samt arbetslivets och samhällets behov. KMH menar liksom utredningen att etableringen på arbetsmarknaden är en viktig faktor att beakta, oavsett om detta skulle kopplas till resurstilldelningen. Här vill KMH understryka att gängse mätningar av etableringsgraden på arbetsmarknaden (som t.ex. Svenskt Näringsliv genomför) inte är rättvisande beträffande KMH, då KMH:s alumner består av en mycket hög andel egenföretagare.

KMH delar även utredningens slutsats att en kvalitetskultur inom forskning inte främjas genom omfördelning baserad på bibliometriska indikatorer. Det finns flera exempel på att där normen att ”ligga vid forskningsfronten” fått prägla forskningskulturen i för hög grad har lett till snabbt publicerbara, illa dokumenterade och verifierbara studier samt att en fartblindhet uppstått hos forskare och internationella förlag. Det är ett system där ifrågasättandet minskar och där viljan minskar på lärosätena att satsa på originell forskning baserad på större kvalitativa eller longitudinella studier.

Kap. 7 Samverkan och samhällspåverkan

Vad gäller utbildningens roll i samverkan och samhällspåverkan, har KMH alltid tolkat uppdraget som att det omfattar även utbildning. KMH stöder dock utredningens förslag till ändring i högskolelagens 1 kap. 2 §.

KMH delar utredningens slutsats att samverkan inte bör generera en generell fördelningsnyckel och välkomnar en särskild utredning av det nationella innovationssystemet. KMH vill emellertid understryka vikten av att denna utredningen får ett brett anslag så att inte tyngdpunkten ligger på tillverkningsindustrin utan att stort utrymme ges åt tjänstesektorn och, vill KMH framhålla, inte minst de kreativa näringarna inom vilka Sverige är mycket framgångsrika.

Kap. 8 Jämställdhet

KMH delar utredningens uppfattning om vikten av breddad rekrytering, jämställdhetsarbete/ -integrering samt livslångt lärande. KMH tillstyrker förslaget att UKÄ även framgent kan ges uppdraget att genomföra tematiska utvärderingar inom specifika områden. Vidare ställer sig högskolan bakom förslaget att rekryteringsmålen för kvinnliga professorer tas bort.

Kap. 9 Resurstilldelning

KMH är positiva till förslaget om ett samlat anslag för utbildning och forskning, vilket skulle öka flexibiliteten och rådigheten, inte minst för ett litet lärosäte som KMH. Ett samlat anslag förutsätter en samlad verksamhetsgren vilket skulle möjliggöra flytt av medel mellan utbildning och forskning.

KMH ser positivt på införande av en resurstilldelning för utbildning där ena halvan kommer som en bas och den andra halvan utgörs av en rörlig ersättning som bygger på huruvida lärosätet uppfyllt sitt mål och där varje lärosäte har ett ersättningsbelopp för varje helårsstudent. KMH delar utredningens uppfattning att ett sådant system, där ämnesspecifika prislappar tas bort, tydliggör lärosätets ansvar att bedöma hur resurserna bäst kan och ska fördelas inom lärosätet för att säkerställa en ändamålsenlig användning.

Borttagande av den prestationsbaserade ersättningsmodell som råder idag skulle förvisso underlätta planeringen av verksamheten och uppmuntra till anordnande av fristående kurser som riktar sig till yrkesverksamma vilket skulle bidra till det livslånga lärandet – på bekostnad av programbaserade utbildningar. Samtidigt skulle borttagande av en prestationsbaserad ersättning med största sannolikhet påverka genomströmningen negativt och minska antalet examina.

Om forskningsanknytning av all utbildning ska kunna säkras är det av stor vikt att lärosäten med liten andel basanslag för forskning tilldelas utökade resurser. KMH stöder därför utredningens förslag om en omfördelning från de statliga forskningsråden till universitet och högskolor. KMH anser emellertid, i motsats till betänkandet, att en fördelning av medel inte ska ske utifrån respektive lärosätes historiska tilldelning eftersom det skulle ha en konserverande effekt och missgynna de lärosäten som redan idag har en alltför låg andel forskningsanslag.

KMH stöder utredningens förslag att anslag 2:65 *Särskilda medel till universitet och högskolor* överförs till respektive lärosätes samlade anslag. Utredningen framhåller att ”även om de särskilda medlen ska vara långsiktiga och uppdragen många gånger avser mer än den kommande fyraårsperioden är det viktigt att de regelbundet utvärderas och omprövas”. KMH har sådana särskilda anslag som i praktiken är lokalkostnadstillägg. KMH vill betona att de nuvarande lokalkostnadstilläggen är helt avgörande för att KMH ska kunna bedriva utbildning på hög internationell nivå och samtidigt verka bland sin publik, på en central plats i Stockholm.

Kap. 10 Det ekonomiadministrativa regelverket

KMH tillstyrker förslaget om att det ekonomiadministrativa regelverket ses över. Ett behov av klargörande finns gällande Ekonomistyrningsverkets nya föreskrifter och allmänna råd till förordningen (2000:605) om årsredovisning och budgetunderlag. Universitet och högskolor ska redovisa antal och styckkostnad i de ärendeslag där de har handlagt ett stort antal ärenden. För lärosäten kan denna reglering innebära en ökad administration samtidigt som det är oklart vilken typ av ärenden som omfattas och vad redovisningen syftar till.

Beslut i detta ärende har fattats av rektor Helena Wessman, i närvaro av högskoledirektör Peter Liljenstolpe, efter föredragning av planeringschef Nina Cajhamre. Akademier, utbildnings- och forskningsnämnd samt studentrepresentanter har haft möjlighet att yttra sig i ärendet.

Helena Wessman

Nina Cajhamre